

Resimli Çocuk Kitaplarının Gebelik ve Doğum Kavramları Açısından İncelenmesi

Gülseren ERHAN¹, Sermin TİMUR TAŞHAN²

Examination of Illustrated Children's Books Regarding the Concepts of Pregnancy and Birth

¹ İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Öğretmenliği Programı, Malatya Öğr. Gör. Dr.

² İnönü Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Doğum-Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Malatya, Prof. Dr.

ÖZ

Amaç: Araştırma, resimli çocuk kitaplarının dilsel ve görsel anlatımında “gebelik ve doğum”un nasıl betimlendiğini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Araştırma nitel olarak tasarlanmıştır. Çalışmada, ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçütler doğrultusunda toplam 12 resimli çocuk kitabı incelemek amacıyla belirlenmiştir. Kitapların içeriğinde geçen gebelik ve doğumla ilişkili anlatımların açık ve örtük iletileri içerik analizi ile çözümlenmiştir.

Bulgular: Araştırmada resimli çocuk kitaplarının yazarlarının ve çizerlerinin çoğunlukla kadın olduğu, kitapların anlatıcısının üçüncü kişi ve kitap temasının dünyaya geliş olduğu belirlenmiştir. Kitaplarda gebelik ve doğumla ilgili açıklamayı yapanların kadın/anne olduğu görülmüştür. Kitaplarda gebeliğe ilişkin anlatımlarda gebeliğin başlangıcının cinsel ilişkiyle betimlendiği, gebelikteki oluşumlardan en fazla göbük kordonunun betimlendiği, gebelikte fetüs gelişimi ve gebelik süreci kategorisine ilişkin olarak çoğunlukla gebelikte karın büyümesi alt kategorisine yer verildiği sonucu elde edilmiştir. Resimli çocuk kitaplarında doğuma ilişkin anlatımlarda en fazla doğum şekli kategorisi, doğum anına ilişkin kategoriden de doğum ağrısının betimlendiği saptanmıştır. Kitaplarda bebeklere ilişkin betimlemelerde biberonla beslenmeye emzirmeden daha fazla yer verildiği, bununla birlikte infertilite ve baba kavramlarının betimlenmesine çok az yer verildiği de belirlenmiştir.

Sonuç: Araştırmada resimli çocuk kitaplarında gebelik ve doğuma ilişkin dilsel ve görsel betimlemelerin yetersiz, cinsellik, infertilite, emzirme ve baba betimlemelerinin ise eksik ve zaman zaman yanlış olduğu sonucuna varılmıştır. Resimli çocuk kitaplarının hazırlanmasında multidisipliner çalışmaların yürütülmesi erken çocukluk döneminde olan çocuklara doğru mesajların verilmesi için önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Doğum, Erken çocukluk dönemi, Gebelik, İçerik analizi, Resimli çocuk kitabı,

ABSTRACT

Objective: This study was conducted to examine the verbal and visual description of the concepts of “pregnancy and birth” in illustrated children's books.

Method: The study is designed in the form of qualitative research. The criterion sampling method was used in the study. A total of 12 illustrated children's books were selected to be examined in the light of the criteria. The explicit and implicit messages of a linguistic and visual expressions related to pregnancy and childbirth in the content of the books were subjected to a content analysis.

Findings: In the study, it is determined that the authors and illustrators of the children books are mostly women, the narrator of the books is the third person and the book theme is birth. It is found that women/mothers made statements about pregnancy and birth in the books. The study revealed that illustrated children's books depicted the start of the pregnancy with the sexual intercourse, that among the formations during the pregnancy, only the umbilical cord is described, and the abdominal growth during pregnancy sub-category is mostly included in relation to the category of fetus development and pregnancy. It has been observed that the illustrated children's books, most commonly depicted birth type category and birth pain are depicted in the category related to the moment of birth. It was further determined that the books depicted bottle feeding more than the breast feeding and that the concepts of infertility and fatherhood were depicted rarely.

Conclusion: It has been concluded that, in the illustrated children's books, verbal and visual depictions of birth and pregnancy were insufficient, those of sexuality, infertility, breastfeeding and fatherhood were deficient and partially wrong. Multidisciplinary efforts are critical in conveying correct messages to the children during early childhood.

Keywords: Birth, Content analysis, Early childhood, Illustrated children's book, Pregnancy,

Sorumlu Yazar: Dr.Gülseren Erhan e-mail: gulseren.sagsoz@inonu.edu.tr **ORCID:** 0000-0002-5655-039X
Prof. Dr. Sermin Timur Taşhan e-mail: sermin.timur@inonu.edu.tr **ORCID:** 0000-0003-3421-0084

3-6 Ekim 2019 tarihinde 2. Uluslararası 3. Ulusal Doğum Sonu Bakım Kongresinde "Okul Öncesi Resimli Çocuk Kitaplarının Gebelik ve Doğum Açısından İncelenmesi" adıyla sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Geliş tarihi: 24.11.2019

Kabul tarihi: 25.02.2021

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: The literature contains only few studies on the concept of birth in children's literature works (Šubrtová, 2010). Furthermore, upon examination of the literature, no-studies were found addressing the concepts of pregnancy and birth in illustrated children's books. However, due addressing these two concepts is considered an important investment for the future during earlier ages of individuals. For this reason, examination of the way how the concepts of pregnancy and birth are addressed in illustrated children's books, would provide an important evidence of the mode of conveyance of these two concepts throughout the generations.

Objective: This study was conducted to examine the verbal and visual description of the concepts of "pregnancy and birth" in illustrated children's books.

Method: The study is designed in the form of qualitative research. The criterion sampling method was used in the study. A total of 12 illustrated children's books were selected to be examined in the light of the criteria. The explicit and implicit messages of linguistic and visual expressions related to pregnancy and childbirth in the content of the books were subjected to a content analysis. In the study the illustrated children's books were examined under the themes of descriptions of pregnancy "beginning of pregnancy, occurrences during the pregnancy, development of fetus during pregnancy and the process of pregnancy, infertility, infertility by gender. Within the scope of birth theme, "moment of birth, type of birth, place of birth, birth assistant" categories were revealed. In addition, categories related to the feeding the baby and the role of the father were created and presented.

Findings and Discussion: In this study descriptions of "pregnancy and birth" in illustrated children's books were examined in detail. In study, it was noted that most of the authors of the books examined were foreign, female writers. The study found that the concepts of pregnancy and birth were mostly attributed to women just like the real life.

Another finding of the study was that the illustrated children's books mostly included the "inception of pregnancy" categorie and this categorie narrated the story respectively with sexual intercourse, fetus in the mother's belly or sperm and ovum associations. Even though it

is a positive approach to depict sexual intercourse as the inception of the pregnancy, only half of the books included this concept. It is considered that this was a result of the fact that sexual intercourse is a hush-hush concept in Turkish society and is difficult to explain to the child.

In the study, it has been determined that the verbal and visual descriptions of birth were few in the illustrated children's books and that the categories of "mode of birth", "moment of birth", "place of the birth" and "birth-aids" were depicted most often, respectively. It is also considered that, deficient verbal and visual description of birth in the books examined, was a result of the fact that the birth is an intimate/hush-hush subject in Turkish culture and that the authors do not have sufficient knowledge on how and to what extent this subject shall be explained to the children.

Furthermore, the study found that the most frequent mode of baby nurturing that was described verbally and visually in the books was bottle-nursing. Lack of due description of breastfeeding or otherwise, frequent description of bottle-feeding could normalize bottle-nursing instead of breastfeeding for future of the children. In this respect, the study underlines the importance of avoiding such ungrounded-normalization through images in these books.

Conclusion: It has been concluded that, in the illustrated children's books, verbal and visual depictions of birth and pregnancy were insufficient, those of sexuality, infertility, breastfeeding and fatherhood were deficient and partially wrong. Multidisciplinary efforts are critical in conveying correct messages to the children during early childhood.

GİRİŞ

Doğum kadınlarımızın doğasında ve genlerinde zaten var olan yaşamın bir parçasıdır (Serçekuş, 2011). Dünyada her saniye, yaklaşık 4.3 doğum gerçekleşmektedir. Doğum, tarih öncesi zamanlardan beri şiir, resim, çizim, heykel, film, video, fotoğraf, tiyatro gibi birçok alanda insanlar tarafından temsil edilmiştir. Her bir temsil şekliyle doğuma anlam yüklemeye çalışılmıştır. Bu kavramı anlamak için bireylerin gebelik ve doğuma bakış açısını, doğuma karşı tepkileri ve yükledikleri anlamı bilmek çok önemlidir. Bakış açısı doğum ağrısına verilen yanıtta, doğum şekline hatta yenidoğan sağlığına (Carty, 2017) ve yenidoğanın anne sütüyle beslenmesine kadar uzanan önemli bir süreci etkilemektedir (World Health Organization, 1990; Kramer ve Kakuma, 2012). Literatürde kadınların doğuma bakış açıları farklı şekillerde ele alınmış ve incelemeler daha çok adolesan dönemden başlamıştır (Coşar, 2012; Kapısız, 2017). Oysa birçok yaşam olayında olduğu gibi gebelik ve doğum olayında da algı erken çocukluk döneminde başlamaktadır. Erken çocukluk döneminde günlük yaşamla ilişkilendirilen olayların anlatılmasında resimli çocuk kitapları önemli bir eğitim materyalidir (Sever, 2012).

Okul öncesi dönemde yetişkinler tarafından anlatılan, okunan masal, öykü çocuklara duyuşsal boyutlu ilk olumlu davranışların kazanıldığı ortamı oluşturur. Resimli kitapların en önemli özelliği, görsel oluşudur. Bu dönemde, çocukların sanatçılar tarafından hazırlanmış resimli kitaplarla tanıştırılması, öğrenme hızı gittikçe gelişen çocuklara bütün gelişim alanları için yeni ve doğal öğrenme ortamları yaratmaktadır (Sever, 2012). Yazılı ve görsel olan kitaplar “çocukça” anlayıştan uzak diğer bir anlatımla “çocuğa görelilik” bir yaklaşımla, çocuğun kültürel ve düş gücünün gelişmesine katkı sağlamalıdır (Aslan, 2006; Sever, 2012). Resimli çocuk kitaplarının önemli bir diğer özelliği de çocuğun günümüz gerçekleriyle iletişimine geçmesini sağlayarak onu yaşadığı gerçek dünyaya hazırlamasıdır (Aslan, 2013).

Resimli çocuk kitaplarında birçok konu ve içeriğe yer verilmektedir. Çocukların günlük yaşamda karşılaştığı çeşitli konular resimli çocuk kitapları aracılığıyla aktarılabilir. Bu kitaplarda yer verilen “gebelik, evlat edinme, yaşlanma, savaş, şiddet, çatışma ve ölüm” gibi konular, duyarlı konular (sensitive issue) olarak belirtilmektedir (Aslan, 2014; Bowen ve Schutt, 2007). Literatürde resimli çocuk kitapları daha çok cinsel eğitim (Deniz ve Gözütok, 2017; Liang ve Bowcher, 2019; Liang, O'Halloran ve Tan, 2016; Liang, Tan ve O'Halloran, 2017), cinsellik (Lunceford, 2016; Moore, 2003), toplumsal cinsiyet algısı (Kahraman ve Özdemir, 2019; Kaynak ve Aktaş, 2017) ve baba figürü (Adams, Walker ve O'Connell 2011;

Kangal, Karaaslan ve Arslan, 2018) gibi konularda incelenmiştir. Resimli çocuk kitaplarında bebeklerin biberon ya da emzirme ile beslenmesine ilişkin araştırmalar da mevcuttur (Altshuler,1995; Epstein, 2017). Literatürde çocuk edebiyatı yapıtlarında doğuma (Šubrtová, 2010) ilişkin çok az araştırma bulunmaktadır. Resimli çocuk kitaplarında gebelik ve doğum kavramının incelendiği araştırmalara ise rastlanmamıştır. Bu kavramların doğru ele alınması yaşamın başlangıç yıllarından geleceğe yönelik önemli bir yatırım olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle resimli çocuk kitaplarında gebelik ve doğum kavramlarının nasıl ele aldıklarının incelenmesi bu kavramların nesiller boyu aktarım biçimine ilişkin önemli bir kanıt teşkil edecektir. Bu bağlamda araştırma erken çocukluk dönemindeki çocuklara yönelik hazırlanmış olan gebelik ve doğum içerikli kitapların incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmada resimli çocuk kitaplarının dilsel ve görsel anlatımlarında “gebelik ve doğum”un nasıl betimlendiği sorusu sorulmuş ve bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Resimli çocuk kitaplarının künye bilgilerine göre dağılımı;
  - Kitapların yazar ve çizer cinsiyet dağılımı nedir?
  - Kitapların yerli ve yabancı/çeviri yayını olma durumu nedir?
2. Resimli çocuk kitapların içerik özelliklerine göre dağılımı;
  - Kitapların temaları ile öykü anlatıcısının cinsiyete göre dağılımı nedir?
  - Kitaplarda gebelik ve doğuma ilişkin açıklama yapanın cinsiyet dağılımı nedir?
  - Kitaplarda gebe karakterlerin özelliklerinin dağılımı nedir?
3. Resimli çocuk kitaplarının dilsel ve görsel anlatımlarında gebelik nasıl yer verilmektedir?
4. Resimli çocuk kitaplarının dilsel ve görsel anlatımlarında doğum nasıl yer verilmektedir?
5. Resimli çocuk kitaplarının dilsel ve görsel anlatımlarında bebeğin beslenmesi ile baba nasıl yer verilmektedir?

Çalışmanın Tipi

Bu araştırmada, resimli çocuk kitaplarının dilsel ve görsel anlatımlarında “gebelik ve doğum”un nasıl betimlendiğinin derinlemesine incelenmesi nedeniyle, nitel araştırmalarda kullanılan içerik analizi tercih edilmiştir.

Veri Seti

Araştırmada resimli çocuk kitaplarının belirlenmesinde, nitel araştırmalarda kullanılan amaçlı örnekleme yöntemlerinden “ölçüt örnekleme” kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Resimli çocuk kitapları belirlenirken aşağıdaki ölçütler göz önünde bulundurulmuştur:

1. Kitapların üç-sekiz yaş grubu çocuklara yönelik hazırlanmış olması,
2. Kitapların yazınsal olması (kavram kitapları, masallar, çıkartma kitapları, üç boyutlu kitaplar ve animasyon karakterlerine yönelik kitaplar bu listeye alınmamıştır),
3. Kitaplarda gebelik ve doğuma ilişkin görsellerin bulunması,
4. Kitaplarda insan karakterlerine yer verilmesi.

Bu araştırmada resimli çocuk kitaplarının belirlenmesinde aşağıdaki aşamalardan yararlanılmıştır:

- İnternet arama motoruna (Google) “bebekler”, “annem değişiyor”, “bebekler nerden gelir?”, “ben nasıl dünyaya geldim?”, “kardeşim geliyor” gibi ifadeler yazılarak arama yapılmıştır.
- Google aramaları sırasında çeşitli görsel, başlık ve kitap adlarına rastlanmıştır. Bunların erken çocukluk dönemine yönelik ve gebe kadınlara yer veren çocuk kitapları olup olmadığı incelenmiştir. Bu süreçte çeşitli yayınevlerine ve İdefix, Kitap yurdu ve D&R kitap satış sitelerine ulaşılarak tarama yapılmıştır.
- İncelemeler sonucu hem içerik hem de görselinde gebe ya da doğum kavramlarının betimlendiği belirlenen toplam 17 kitap araştırmacılar tarafından elde edilmiştir.

Araştırmada basımı durdurulmuş dört kitap ile bir sessiz kitap örneklem dışı tutulmuştur. Ölçütler doğrultusunda resimli çocuk kitaplarından üç kitap yerli, dokuz kitap çeviri olmak üzere toplam 12 resimli çocuk kitabı incelemek amacıyla belirlenmiştir.

Kitapların kodları, adları ve yayınevlerini gösteren Tablo 1 aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. İncelenen Resimli Çocuk Kitaplarının Listesi

No	Kitap Adı	Yayınevi
K1	Ben Nasıl Ben Oldum?	Dinozor Çocuk
K2	Sen ve Ben	Tekir Kitap
K3	Annemin Karnında	Yapı Kredi Yayınları
K4	Peki ya Ben?	Net Yayıncılık
K5	Bebek Aşağı Bebek Yukarı	Kelime Yayınları
K6	Beni Annem Yavruladı	Can Çocuk
K7	Ben Nereden Geldim?	Aura Yayınevi
K8	Burcu ve Berk ile Cinsellik	Artemis Yayınları
K9	Miniklerin Dünyası- Ben Nereden Geldim?	Altın Kitaplar
K10	Teo'nun Ben Nereden Geldim? Kitabı	Bilgi Yayınevi
K11	Bebekler Nereden Gelir?	Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
K12	Nasıl Dünyaya Geldik?	Timaş Çocuk Yayınları

Veri Toplama Aracı ve Analizi

Bu araştırmada veri toplama tekniği olarak doküman inceleme kullanılmış ve resimli çocuk kitapları içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Kitaplarda içerik analizi yapılırken, “cümlelerin” ve “resimlerin” hem açık hem de örtük iletileri açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Araştırmada “tümevarım” (Elo ve Kyngas, 2008; Yıldırım ve Şimşek, 2013) yöntemi ile veriler elde edilmiştir. Verilerin elde edilmesinde resimli çocuk kitaplarının dilsel ve görsel anlatımları iki aşamada incelenmiştir. İlk önce araştırma sorularından yola çıkılarak araştırmacılar tarafından geliştirilen ve uzman görüşleri alınarak son biçimi verilen “Resimli Çocuk Kitaplarının Gebelik ve Doğum Açısından Değerlendirme” formu ile resimli çocuk kitaplarının her bir sayfası incelenmiş ve ölçütte belirtilen özelliklere uyan her bir değer var (1), olmayan ise yok (0) olarak işaretlenmiştir. İkinci aşamada içerik analizi yapılmıştır. Nitel içerik analizi Bengtsson'nın (2016) belirttiği anlam birimleri, kodlar, alt kategori(ler), kategori(ler) ve tema(lar) sıralamasıyla yapılmıştır. Resimli çocuk kitapları iki araştırmacı tarafından ayrıntılı bir biçimde bakılmış/okunmuş ve her sayfada (432 sayfa) yer verilen dilsel ve görsel anlatımlar incelenmiştir. Kitaplarda “gebelik ve doğuma” ilişkin anlam birimleri tanımlanmış ve adlandırılarak kodlar oluşturulmuştur. Araştırma sürecinde iki araştırmacı tarafından benzer

olarak belirlenmiş kodlar aynı bırakılmış, farklı olarak belirlenen kodlar ise tartışılarak yeniden tanımlanıp adlandırılarak ortak bir görüşle kodlar bir araya getirilmiş ve daha kapsayıcı tanımlamalar yapılarak alt kategoriler belirlenmiştir. Son olarak alt kategorilerin tekrar kapsayıcı tanımlanmasıyla kategoriler oluşturulmuştur. Böylece bu kategoriler gebelik ve doğum temaları altında bir araya getirilmiş ve son biçimi verilmiştir. Bunlar gebelik teması kapsamında “gebeliğin başlangıcı, gebelikteki oluşumlar, gebelikte fetüs gelişimi ve gebelik süreci, infertilite, cinsiyete göre infertilite” kategorileri, doğum teması kapsamında “doğum anı, doğumun şekli, doğumun yapıldığı yer, doğuma yardımcı kişi” kategorileri olarak açığa çıkarılmıştır. Ayrıca doğumla ilişkili olarak bebeğin beslenme biçimi ve babanın rolüne ilişkin kategoriler de oluşturularak sunulmuştur.

Araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği

Araştırmanın geçerliliğini belirlemeye yönelik iç ve dış geçerlilik çalışmaları yapılmıştır. Araştırmada iç geçerlilikte uzman görüşüne başvurulmuş, dış geçerlilikte ise “ayrıntılı betimleme” ve “amaçlı örnekleme” (Yıldırım ve Şimşek, 2013) yöntemleri kullanılmıştır.

Araştırmada içerik analizinde güvenilirliği sağlamak amacıyla uyuşum formülü kullanılmıştır. Güvenirlik katsayısı = Görüş birliği ÷ (Görüş birliği + Görüş ayrılığı) x 100 (Miles ve Huberman, 1994). Kodlayıcılar aynı kodları belirtmişlerse “görüş birliği”, farklı kodlar belirtmişlerse “görüş ayrılığı” olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmanın “kodlayıcılar arası güvenilirliği”ni sağlamak için öncelikle rastlantısal seçilen “Ben Nasıl Ben Oldum?” adlı kitap kodların, alt kategorilerin, kategorilerin ve temaların varlığını belirlemek bakımından okul öncesi ve hemşirelik eğitimi alanında uzman iki araştırmacı tarafından belli bir uzlaşmaya varılıncaya dek birlikte çözümlenmiştir. Ardından resimli çocuk kitaplarının 11’i ayrı yerlerde ancak aynı zaman diliminde iki araştırmacı tarafından çözümlenmiş ve güvenilirlik .92 aynılık olduğu belirlenmiştir.

BULGULAR

Bu araştırmada resimli çocuk kitaplarının dilsel ve görsel anlatımlarında “gebelik ve doğum”un nasıl betimlendiği incelenmiş ve kitapların genel özellikleri “yazar-çizer cinsiyeti”, “yerli ve yabancı/çeviri durumu”, “öykü anlatıcısı”, “kitapların teması”, “gebe karakterlerin özellikleri”, “gebelik ile doğuma ilişkin açıklama yapanın cinsiyeti” ile “gebeliğe”, “doğuma”,

“bebeğin beslenmesi” ve “babaya” ilişkin anlatımlara ait içeriklerin dağılımları tablolarda sunulmuştur. Bununla birlikte kitapların metin ve resimlerinden örneklere yer verilmiştir.

Tablo 2. Resimli Çocuk Kitaplarında Yazar ve Çizerlerin Cinsiyeti ile Yerli ve Yabancı Yayına Göre Dağılımı

Resimli Çocuk Kitaplarında Yazar ve Çizerlerin Cinsiyeti		Yerli Yayın	Yabancı/çeviri Yayın	N
Yazarın Cinsiyeti	Kadın	3	5	8
	Erkek	-	4	4
Toplam		3	9	12
Çizerin Cinsiyeti	Kadın	3	6	9
	Erkek	-	3	3
Toplam		3	9	12

Tablo 2’de resimli çocuk kitaplarında yazarların ve çizerlerin cinsiyet dağılımına bakıldığında, yazarların ve çizerlerin cinsiyetinin daha çok “kadın” olduğu görülmektedir. Yerli ve yabancı/çeviri kitaplarında yazarların ve çizerlerin cinsiyetine bakıldığında, yerli yayınlarda hem yazarların hem de çizerlerin kadın, yabancı/çeviri kitaplarında da yazarların ve çizerlerin çoğunluğunun kadın olduğu, dört kitabın yazarının, üç kitabın da çizerinin erkek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3. Resimli Çocuk Kitaplarının Temaları ile Öykü Anlatıcısının Cinsiyetine Göre Dağılımı

Resimli Çocuk Kitaplarının Temaları	Öykü Anlatıcısının Cinsiyeti				N
	Öykü anlatıcısı çocuk-oğlan	Öykü anlatıcısı çocuk-kız	Öykü anlatıcısı üçüncü kişi/belirsiz	Öykü anlatıcısı bebek/belirsiz	
Dünyaya geliş (gebelik, anne karnında bebeğin gelişimi, doğum ve bebeklik)	1	-	3	-	4
Kardeşin dünyaya gelmesi ve kardeş kıskançlığı	2	-	1	-	3
Canlıların üremesi ve dünyaya geliş	-	-	3	-	3
Anne karnında bebeğin gelişimi	-	-	-	1	1
Cinsel gelişim	-	1	-	-	1
Toplam	3	1	7	1	12

Tablo 3’de kitaplarda öykü anlatıcısının cinsiyeti ile kitapların temalarına yönelik yapılan incelemede, öykü anlatıcıların çoğunluğu üçüncü kişi/belirsiz anlatıcı ve kitapların temasının “dünyaya geliş (gebelik, anne karnında bebeğin gelişimi, doğum ve bebeklik) olduğu saptanmıştır. “Kardeşin dünyaya gelmesi ve kardeş kıskançlığı” temasına üç kitapta yer

verilmiş, bunlardan iki kitabın anlatıcısının oğlan çocuğu olduğu belirlenmiştir. Üç kitapta “canlıların üremesi ve dünyaya geliş” temasına ulaşılmış ve anlatıcının üçüncü kişi/belirsiz olduğu sonucuna varılmıştır. Cinsel gelişim temasına yönelik bir kitabın öykü anlatıcısının kız çocuğu olduğu görülmüştür.

Tablo 4. Resimli Çocuk Kitaplarında Gebelik ve Doğuma İlişkin Açıklama Yapanların Cinsiyet Dağılımı

Gebelik ve Doğuma İlişkin Açıklama Yapanların Cinsiyetleri	N*
Açıklamayı yapan kadın/anne	7
Açıklamayı yapan erkek/baba	3
Açıklamayı yapan üçüncü şahıs/belirsiz	2
Açıklamayı yapan çocuk/oğlan	1
Açıklama yok (bebeğin anne karnında anlatımı)	1
Açıklamayı yapan çocuk/kız	-
Toplam	14

*Birden fazla anlatım saptanmıştır.

İncelenen kitaplarda gebelik ya da doğuma ilişkin açıklama yapanların cinsiyet dağılımı Tablo 4’te gösterilmiştir. Buna göre gebelik ve doğumla ilgili açıklamalar yapanların çoğunluğunun kadın/anne olduğu, erkek/baba’nın kitaplarda daha az açıklama yaptığı; bir kitapta oğlan çocuğunun açıklama yaptığı, kız çocuğunun ise hiç açıklama yapmadığı sonucuna varılmıştır. İki kitapta açıklamayı hem kadın/anne, hem de erkek/baba yapmıştır.

Tablo 5. Resimli Çocuk Kitaplarında Gebe Karakterlerin Özelliklerinin Dağılımı

Resimli Çocuk Kitaplarında Gebe Karakterlerin Özellikleri	N	
Gebenin Yaşı	Gebenin kronolojik Yaşı/25-30	11
	Gebe kadın yok (doğum yapmış, kucağında bebek var)	1
Gebenin Etnisitesi	Beyaz	9
	Afrika/Ortadoğu	2
	Gebe kadın yok (doğum yapmış, kucağında bebek var)	1
Gebenin Yaşadığı Coğrafi Yaşam Koşulu	Kentli	9
	Kırsal	2
	Gebe kadın yok (doğum yapmış, kucağında bebek var)	1
Özel Gereksinimli Birey	Var	0
	Yok	12

Tablo 5'e göre resimli çocuk kitaplarındaki gebe karakterlerinin 25-30 yaş aralığında olduğu, etnisite olarak beyaz, yaşadığı yerin de kent olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kitapların tümünde özel gereksinimli bireylere yer verilmemiştir.

Tablo 6. Resimli Çocuk Kitaplarında Gebeliğe İlişkin Dilsel ve Görsel Anlatımların Dağılımı

Resimli Çocuk Kitaplarında Gebeliğe İlişkin Anlatımlar		N	
Gebelik	Gebeliğin başlangıcı	Cinsel ilişki ile ilişkilendirme	21
		Anne karnında fetüs olarak başlama	11
		Sperm ve ovumun döllenişmesi ile ilişkilendirme	10
	Gebelikteki oluşumlar	Göbek kordonu	46
		Aminoyitik sıvı	13
		Plasenta	13
	Gebelikteki fetüs gelişimi ve gebelik süreci	Gebelikte karnın büyümesi	24
		Karın dışı yalnızca fetüs büyümesi(fetüs büyüme grafiği ile gösterim)	20
		Gebeliğin 9 ay/40 hafta sürmesi	12
		Karın içi fetüs büyümesi	10
	İnfertilite	İnfertilite	6
		Tüp bebek	2
Cinsiyete göre İnfertilite	Kadın infertilite	4	
	Erkek infertilite	2	

Araştırmada resimli çocuk kitaplarında “gebelik” temasına yönelik yapılan içerik çözümleme bulguları Tablo 6’da sunulmuştur. Buna göre resimli çocuk kitaplarında “gebeliğin başlangıcı” sırasıyla cinsel ilişkiyle ilişkilendirme, anne karnında fetüs olarak başlama ve sperm-ovum döllenişmesiyle ilişkilendirmeye ilişkin anlatımlara yer verildiği görülmektedir. Kitaplarda “gebelikteki oluşumlar”a ilişkin hem dilsel hem de görsel anlatımlardan en fazla göbek kordonuna yer verilmiştir. Kitaplarda “gebelikte fetüs gelişimi ve gebelik süreci”ne ilişkin olarak en çok karın büyümesi, en az karın içi fetüs büyümesi olduğu görülmüştür. Kitaplarda infertilite ile tüp bebeğe ilişkin anlatımlara az da olsa yer verildiği ve cinsiyet açısından bakıldığında kadın infertilitesine ilişkin anlatımların erkek infertilitesine göre daha fazla olduğu saptanmıştır.

Resimli çocuk kitaplarındaki gebeliğin başlangıcına ilişkin dilsel anlatım örnekleri aşağıda yer verilmiştir.

"Birbirini seven anne ve baba birlikte özel zaman geçirirler." (K11, 8)

"Baba penisindeki bebek tohumlarını yani spermi, annenin yumurtasına bırakırsa; sperm ve yumurta birleşir." (K11, 8)

"Doğmadan önce benim sıcacık karnımdaydın...Her bebeğin hikayesi annesinin karnında başlar." (K13, 8-9)

Aşağıda gebelikteki oluşumlara ilişkin dilsel örnekler sunulmuştur.

"Bebek annenin karnında göbek bağı denen bir bağla bağlıdır " (K1, 40-41)

"... Bunun içerisinde sizi koruyan, sıvı dolu bir kese var. Sanki denizde yüziyor gibi düşün." (K9, 26)

"Haftalar geçer, annenin karnı büyür. Önce minik, sonra büyük, daha da sonra çok büyük bir topa benzer." (K1, 36)

"9 ay 10 gün boyunca anne karnında büyüyen bebek artık kocaman olur." (K11, 15)

İncelenen resimli çocuk kitaplarındaki infertiliteye ilişkin dilsel anlatım örneği aşağıda yer verilmiştir.

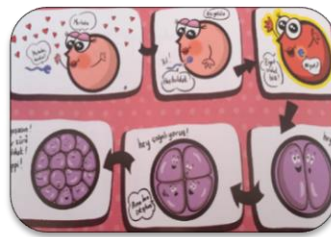
"...Babanın tohumu yorgun ya da annenin yumurtası bozursa bebek olamaz..." (K1, 31)

Aşağıda incelenen resimli çocuk kitaplarında gebelik temasına ilişkin görsel örneklerine yer verilmiştir.

Gebeliğin başlangıcını betimleyen görsel örnekler:

Resim 1. Cinsel ilişki ile ilişkilendirme (K9,27)

Resim 2. Sperm ve ovumun döllenme ile ilişkilendirme (K11,9)

Resim 3. Anne karnında fetüs (K13,9)

Resim 1’de cinsel ilişki ile ilişkilendirme, resim 2’de sperm ve ovumun döllenmesi, resim 3’te anne karnında fetüsün betimlendiği görülmektedir. Gebelikteki oluşumlara ilişkin görsel örnekler:

Resim 4. Göbek Kordonu/Plasenta/ Amniyotik sıvı (K8,3)

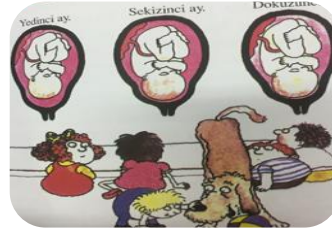

Resim 5. Göbek Kordonu (K11,13)

Resim 4 ile resim 5’te göbek kordonu/plasenta/amniyotik sıvının betimlendiği görsellere yer verilmiştir. Gebelikteki fetüs gelişimi ve gebelik sürecine ilişkin örnekler:

Resim 6. Karın içi fetüs büyümesi (K1, 36-37)

Resim 7. Karın dışı yalnızca fetüs büyümesi, gebeliğin dokuz ay sürmesi (K8, 35)

Resim 6’da karın içi fetüs büyümesine yönelik betimlenme, resim 7’de ise karın dışı yalnızca fetüsün büyümesi, gebelik sürecine yer verilmiştir.

Tablo 7. Resimli Çocuk Kitaplarında Doğum, Bebek ve Babaya İlişkin Dilsel ve Görsel Anlatımların Dağılımı

Resimli Çocuk Kitaplarında Doğuma İlişkin Anlatımlar			N
Doğum	Doğum anı	Doğum ağrısı	10
		Doğum pozisyonu	3
	Doğum şekli	Vajinal doğum	13
		Sezaryen doğum	5
		Suda doğum	1
	Doğumun yapıldığı yer	Hastane	6
		Ev	1
	Doğuma yardımcı kişi	Doktor	8
		Ebe/hemşire	1
	Bebek	Bebğin beslenme biçimi	Biberon
Emzirme			12
Baba	Babanın rolü	Bebek bakımına yardımcı	14
		Gebenin yanında yer alma	9

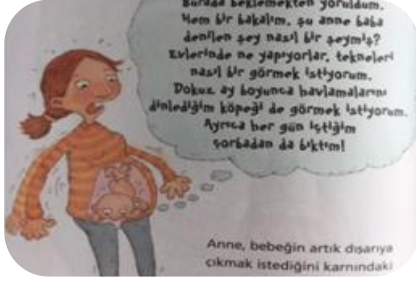
Tablo 7’de resimli çocuk kitaplarında doğum teması ile bebek ve babaya ilişkin dilsel ve görsel anlatımların dağılımına yer verilmiştir. Resimli çocuk kitaplarında doğum anına ilişkin dilsel ve görsel anlatımda “doğum ağrısı” daha fazla sıklıkta betimlenirken, “doğum pozisyonu” daha az sıklıkla betimlenmiştir. Bunun yanı sıra kitaplarda “doğum şekli”nin en çok “vajinal doğum” olarak betimlendiği daha sonra sırası ile “sezaryen ” ve “suda doğum” olduğu belirlenmiştir. Doğumun yapıldığı yere yönelik yapılan incelemede “hastane”de doğumun sıklıkla gösterildiği, doğuma yardımcı kişinin ise “doktor” olduğu sonucuna varılmıştır. Bebeğin emzirme ile beslendiğine ilişkin dilsel ve görsel anlatımın az olduğu hatta çoğunlukla biberon ile beslenmenin betimlendiği görülmüştür. Kitaplarda baba betimlemesi az olmasına karşın bebek bakımına yardımcı ve gebenin yanında betimlendiği saptanmıştır.

Araştırmada doğuma yönelik dilsel betimleme örnekleri aşağıda sunulmuştur.
“Anne bebeğin artık dışarıya çıkmak istediğini karnındaki ağrılardan anlar.” (K1, 50)
“Annenin karnından aşağı doğru yüzer ve bacaklarının arasından çıkar.” (K1, 51).
“Ama bazen bebek, bu şekilde değil de, ufak bir ameliyatla anne karnından çıkarılıyor. Buna da sezaryen doğum deniyor.” (K9, 31).

“Annem beni hastanede yavrulamış.” (K7, 20).

Doktorların yardımı ile bebek dünyaya gelir.” (K 11, 15)

Araştırmada resimli çocuk kitaplarında doğuma ilişkin görsel örnekler:

Resim 8. Doğum anı (K1, 50)

Resim 9.
Doğum/ebe,hemşire/baba (K1,
51)

Resim 8’de doğuma ilişkin görsel ile resim 9’da doğum şekli/ ebe, hemşirenin doğuma yardım ettiği ve babanın doğum anında kadının yanında olduğuna yönelik görsel örneklerine yer verilmiştir.

Araştırmada bebeğin beslenme biçimi ile babaya ilişkin örnekler sunulmuştur.

“İlk aylarda seni besleyen sütü ya bir biberondan alırdın, ya da annenin memesinden.” (K8, 10)

“ Böylece minik bebek anne karnında yavaş yavaş büyümeye başlar ve bu dönemde baba, anneye çok iyi bakar ”. (K10, 14)

Araştırmada bebeğin beslenme biçimine ilişkin örnek:

Resim 10. Biberonla
beslenme (K4,10)

Babanın gebenin yanında olduğuna yönelik görseller (bkz. Resim 6; Resim, 9) sunulmuştur. Resim 10’da ise bebeğin biberonla beslendiği görseline yer verilmiştir.

TARTIŞMA

Bu araştırmada resimli çocuk kitaplarında “gebelik ve doğum”a ilişkin anlatımlar içerik analizi yöntemi ile derinlemesine incelenmiştir. Araştırmada, kitapların yazarlarının ve çizerlerinin çoğunluğunun kadın cinsiyetinde olduğu dikkat çekmektedir. Kitaplarda dünyaya geliş ve kardeş kıskançlığı temalı kitaplarda anlatıcıların oğlan çocuğu, cinsel eğitim temalı kitabın anlatıcısının kız çocuğu olduğu, kitapların çoğunluğunda öykü anlatıcısının üçüncü kişi olduğu belirlenmiştir. Kitapların çoğunluğunda öykü anlatıcısı üçüncü kişi olmasına karşın içerik incelendiğinde gebelik ya da doğumla ilgili açıklamaları kadın/anne yaptığı, erkek/baba'nın ise çok az açıklama yaptığı görülmüştür. Örneğin; cinsel gelişimle ilgili öyküyü kız çocuğu anlatırken soru sorduğu ve yanıtları aldığı kişinin cinsiyeti kadındır. Dünyaya geliş ile ilgili temada oğlan çocuğu anlatırken, açıklamayı yapanın cinsiyeti kadın/annedir. Liang ve Bowcher (2019) çalışmasında insan üremesi ile ilgili bilgilerin doğrudan konuşmacılar şeklinde sunulduğu, konuşmacının çoğunlukla çocuğun annesi olduğu “baba”nın öykü anlatıcısı olmadığı ve erkeğin kültürel anlamda bu tarz konularda dışarıda bırakıldığını ifade etmektedir. Liang ve diğerleri'nin (2017) yaptığı araştırmada inceledikleri resimli çocuk kitaplarında cinsel eğitimin daha çok anneler ya da çocukların anlatımıyla olduğunu saptamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular Liang ve Bowcher ile Liang ve diğerleri'nin yaptıkları araştırma bulgusuyla paralellik göstermektedir. Dünyada ve ülkemizde halen gebelik ve doğum kavramlarının mahrem konular kabul edilmesi, bu kavramlarının gerçek yaşamda olduğu gibi kadına yüklenmesine neden olmaktadır. Yerli ve çeviri kitapların yazarlarının çoğunluğunun kadın, kitapların içeriğinde gebelik ya da doğuma yönelik soruları yanıtlayanlarının da kadın olması halen bu konuların kadının görevi olduğu ve farklı kültürlerde de bu anlayışın sürdürüldüğü anlamına gelebilir.

İncelenen kitaplarda en fazla “dünyaya geliş (gebelik, anne karnında bebeğin gelişimi, doğum ve bebeklik)”, “canlıların üremesi ve dünyaya geliş” ile “kardeşin dünyaya gelmesi ve kardeş kıskançlığı” temalarına yer verildiği görülmüştür. İncelenen kitapların temalarının “dünyaya geliş” ve “kardeş kıskançlığı” olmak üzere iki ana teması olduğu söylenebilir. Liang ve diğerleri (2017) resimli çocuk kitaplarında “ben nereden geldim? Çin'deki çocuklar için cinsel eğitim” adlı araştırmada “çocukları özel vücut bölümlerini ve onları nasıl koruyacakları konusunda bilgilendirmek ve cinsel ilişki, dölleme, gebe kalma gibi konularla doğumu anlatmak” olmak üzere iki ana temaya sahip olduğunu saptamıştır. Bulgumuz Liang ve

diğerleri'nin çalışmasıyla farklılık göstermektedir. Bu farklılığın araştırmada ölçüt olarak gebelik ve doğum kavramlarına yönelik kitapların belirlenmesinden kaynaklı olduğu ve bu nedenle kitaplarda çocuğun özel vücut bölümleri ve onları korumalarına yönelik temaların yer almadığı söylenebilir.

Araştırmada incelenen resimli çocuk kitaplarında gebeler kentli ve beyaz etnisite olarak betimlenmiştir. Liang ve diğerleri'nin (2017) cinselliği araştırdığı çalışmasında da resimli çocuk kitaplarında kadınların kentli olduğu, Koss'un (2015) araştırmasında ise resimli çocuk kitaplarında farklılıklar adlı çalışmasında beyaz etnisitede olan karakterlere diğer etnisiteye (Afrikalı, Ortadoğulu vb.) sahip karakterlerden daha fazla yer verildiği saptanmıştır. Bulgumuz Liang ve diğerleri ile Koss'un araştırma bulgusu ile benzerlik göstermektedir. Günümüz yaşam koşulları düşünüldüğünde küresel anlamda göçlerin yaşanması toplumların farklı etnisiteye sahip bireylerle daha fazla karşılaşmalarını sağlamaktadır. Resimli çocuk kitaplarının içeriğinde farklı etnisiteye ve farklı yaşam koşullarına (kır, köy vb.) yer verilmesi çocukların farklılıklara saygı duymalarına dünyanın farklı yerlerinde insanların aynı gelişimsel özellikler taşıdıklarını anlamalarına olanak tanıyabilir.

Klein (1977) resimli çocuk kitaplarında cinselliği araştırdığı makalesinde insanın doğasında var olan cinselliğin yaşamın önemli bir gerçeği olduğu; bu konunun çocuk edebiyatı yapıtlarında yalın haliyle verilmesinin gerekliliğini belirtmiştir. Araştırmada resimli çocuk kitaplarında en fazla “gebeliğin başlangıcı” kategorisine yer verildiği bu kategorinin alt kategorilerinin sırasıyla cinsel ilişkiyle başladığı, anne karnında fetüs ile ya da sperm ve ovum ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Araştırmada gebeliğin başlangıcının en fazla cinsellik kavramıyla başlamış olması olumlu olarak düşünülse de kitapların tümünde bu kavrama yer verilmemiştir. Bu durumun cinselliğin toplum tarafından mahrem kabul edilmesi ve bu konuların çocuğa anlatma zorluğundan kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Resimli çocuk kitaplarında cinselliğin bir yetişkin algısıyla mı, yoksa çocuğun gelişim düzeyine göre mi? aktarılması gerektiği önemli bir tartışma konusudur. Günümüzde çocuk edebiyatı yapıtlarında çocuklara cinselliğin anlatılması önemli bir konu olmakla birlikte yazarların/çizerlerin biyoloji bilgi düzeyleri ile bu bilgileri etik bağlamda nasıl ele almaları gerektiği konusu hala netlik kazanmamıştır (Moore, 2003; Lunceford, 2016).

Liang ve diğerleri (2016) ile Liang ve Bowcher (2019) araştırmalarında resimli çocuk kitaplarında ovum, yumurta, meni gibi biyolojik terimlerin kullanılmasının insan üremesi sürecinin anlamlandırılmasında önemli olduğunu belirtir. Araştırmada döllenmeyle ilgili

biyolojik terimlerin kullanıldığı ve döllenme sürecinde bu iki hücrenin etkisine değinildiği görülmektedir. Lunceford (2016) ile Liang ve Bowcher (2019) araştırmalarında çocuk edebiyatı yapıtlarında sperm ve ovum hücrelerinin birleşmesi sonucu döllenmenin gerçekleştiği; kadında ovum ve erkekte sperm varlığının ele alındığını belirtmişlerdir. Bulgumuz Lunceford ile Liang ve Bowcher'in araştırma bulgusu ile benzerlik göstermektedir. Araştırmada incelenen kitaplarda sperm ve ovum hücreleri yalnızca gebeliğin başlangıcında incelenmiştir. Bu konu ve temanın daha ayrıntılarıyla incelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Liang ve diğerlerine (2017) göre, resimli çocuk kitapları biyoloji kitaplarından farklı olarak çocuğun anlayacağı biçimde olmalıdır. İncelenen resimli çocuk kitaplarında gebelikteki oluşumlar sırasıyla "göbek kordonu", "amniyotik sıvı" ve "plasenta" hem dilsel hem de görsel anlatımda vurgulanmıştır. Çocuklara anne karnında nasıl beslendikleri bazı kitaplarda göbek kordonunun işlevsel özelliği doğru olarak anlatılırken bazı kitaplarda mizah eşliğinde anlatılmıştır. Öte yandan kitaplarda amniyotik sıvı "anne karnında anne suyu denilen su", "sıvı dolu kese", "sıcacık bir su" ve "balık gibi yüzülen su/deniz" olarak anlatıldığı ancak bu suyun tam olarak neden var olduğunun açıklanmadığı görülmektedir.

Araştırmada bazı kitaplarda "karın içi fetüs büyümesi" annenin karnında betimlenirken, bazı kitaplarda annenin vücudundan ayrı fetüs büyüme grafiği ile gösterilmektedir. Annenin vücudunda şekillenen bu durumun vücuttan ayrı olarak betimlenmesi, çocuğun gerçeklik algısından uzaklaşmasına neden olan eksik ya da yanlış bir betimleme şekli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda içeriklerin çocukların anlayacağı biçimde ve gerçekle ilişkili olarak sunulması gerekmektedir.

Šubrtová (2010) çocuk edebiyatında gebelik ve doğum temasının uzun süre tabu olarak nitelendirildiğini ancak 20. yüzyılın ikinci yarısında çocuk edebiyatı yapıtlarında doğum temasına daha açık bir biçimde yer verildiğinden söz eder. Araştırmada incelenen resimli çocuk kitaplarında doğuma ilişkin dilsel ve görsel anlatımların az olduğu ve sırasıyla en fazla "doğum şekli", "doğum anı", "doğumun gerçekleştiği yer" ve "doğuma yardım eden kişiler" olarak kategorilere ayrıldığı saptanmıştır. Šubrtová (2010) yaptığı çalışmada kitaplarda doğumun hem dilsel hem de görsel olarak betimlendiğini, doğum şeklinin (vajinal doğum ve sezaryen) gösterildiği, doğumun hastanede gerçekleştiğini gibi boyutlarla doğumun anlatıldığı sonucuna ulaşmıştır. Elde edilen bu bulgu Šubrtová'nın çalışmasıyla benzerlik göstermektedir. Araştırmada kitaplarda doğum ağrısının, doğumun gerçekleşmesi sürecinde yaşanan bir durum olarak belirtilmiştir. Oysa doğum ağrısı doğumun doğasında yer almasına ve fiziksel olarak yaşanmasına karşın kitaplarda doğumun başlangıcında ağrı ile ilişkilendirilerek anlatılması, kız

çocuklarının olumsuz etkilenmesine ve gelecekte kadınların doğum korkusu yaşamalarına neden olabilir.

Kitaplarda doğumun hastanede ve doktorların yardımıyla gerçekleştiği belirlenmiştir. Ancak bu açıklamaların yeterli olmadığı düşünülmektedir. İncelenen kitaplarda doğuma ilişkin anlatımların eksik ve yetersiz yer verilmesinin nedeni, doğumun mahrem konu olması ve bu konu ve içeriğin çocuklara nasıl aktarılacağına bilinmemesinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Gelişimsel süreçte çocuklar, nasıl dünyaya geldiğine yönelik sorular sorduğunda ya da bu konuyu merak ettiğinde, aslında dünyaya gelişlerine ilişkin çeşitli düşüncelere de sahip olabilirler (Šubrtová, 2010). Çocukların yaşam gerçeklerini anlamlandırma sürecinde dünyaya nasıl geldiklerini merak etmeleri onların gelişimlerinin önemli bir parçasıdır. Bu nedenle resimli çocuk kitaplarında çocukların gelişim özellikleri dikkate alınarak gebelik ve doğum gibi duyarlı konular yalın bir dille, zengin görsellerle ve biyolojik bilgilerle desteklenmelidir.

İncelenen kitapların dilsel ve görsel anlatımlarla az da olsa infertilete'ye yer verildiği, infertilete'ye yer verilen kitapların birinde “tohum ve bitkinin toprakta yetişmemesi” bağlamında ele alınarak “evlatlık alma” konusuna değinildiği bulunmuştur. Bununla birlikte kitapların birinde ise “babanın tohumu yorgun”, “annenin yumurtası bozuk”, “annenin yumurtasının tamir edilmesi” gibi ifadelerle infertilete kavramının kadın ve erkek arasında eşitsiz bir anlayışla yer verildiği, yetersiz betimlendiği, bu nedenle bu konuyu daha eşitlikçi ve kapsamlı ele alan resimli çocuk kitaplarına gereksinim olduğu düşünülmektedir.

Emzirmek, bir bebeği beslemenin en doğal ve en sağlıklı yoludur. Araştırmada bebek beslenmesine ilişkin dilsel ve görsel anlatımlarda en çok biberonla beslenme biçiminin betimlendiği görülmüştür. Altshuler (1995), çocuk kitaplarının bebekleri biberon ile beslemenin onları beslemenin normal yolu olduğu iletisini yansıttığını ve bunu pekiştirdiğini belirtmiştir. Diğer yandan emzirmeyi içeren kitapların bile istemeden de olsa biberonla beslenmeye yönelik destek mesajları verdiği için, bunun da emzirme olayını olumsuz yönde etkileyebileceğinden söz etmektedir. Epstein (2017) çocuk kitaplarında bebek beslenmesinde emzirmeye yer verilmediği, emzirmenin betimlendiği kitaplarda memelerin gösterilmediği bunun da toplumsal anlamda memelerin cinsellikle ilişkilendirildiğinden söz eder. Bulgumuz Altshuler ile Epstein'nin bulgusu ile benzerlik göstermektedir. Dünya Sağlık Örgütü, bebeklerin en az altı ay kesintisiz sadece anne sütü ile beslenmesi ve devamında bebeğin istediği kadar anne sütü almasını önermektedir (WHO, 1990; Kramer ve Kakuma, 2012).

Resimli çocuk kitaplarında emzirme imgesine yeterince yer verilmemesi ya da biberon ile beslenmenin gösterilmesi çocuklarda, gelecekte emzirme yerine biberon ile beslenmeyi normalleştiren algıya neden olabilir. Bu bağlamda araştırmada resimli çocuk kitaplarında bu tarz yanlış imgelere yer verilmemesi gerektiği düşünülmektedir.

Kitaplarda babanın evde bebek bakımıyla ilgili dilsel ve görsel anlatımlarda çok az yer verildiği gözlenmektedir. Adams, Walker ve O'Connell (2011) çalışmasında, annelerin daha çok ev içinde ve çocukla ilgilendiği, babaların ise ev dışında ve çocuk bakımıyla daha az ilgili olduğu belirlenmiştir. Kangal ve diğerleri (2018) çalışmasında resimli çocuk kitaplarında anne karakterine baba karakterinden daha çok yer verildiğini bulmuştur. Moore'un (2003) çalışmasında da benzer şekilde babalık kavramına yeterince yer verilmediği saptanmıştır. Bulgumuz Adams ve diğerleri (2011), Kangal ve diğerleri (2018) ile Moore (2003) bulgusu ile benzerlik göstermektedir. Toplumsal cinsiyet açısından ele alındığında çocuklara bakan, besleyen onlarla özel zaman geçirip hatta kitap okuyan kişilerin anne olarak düşünülmesinden kaynaklı olarak kitaplarda baba karakterlerine çok az yer verildiği söylenebilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmada incelenen resimli çocuk kitaplarında gebelerin kentli ve beyaz etnisiteye sahip olarak betimlendiği ayrıca gebelik ve doğum kavramlarının sorumluluğunun kitaplarda kadın yazarlara yüklendiği, kitapların en fazla dünyaya gelişi anlatmak amacıyla hazırlandığı saptanmıştır. Ayrıca araştırmada gebeliğin başlangıcının en fazla cinsellik kavramıyla başlamış olmasına karşın bu anlatımların yeterli olmadığı, doğuma ilişkin dilsel ve görsel anlatımların az olduğu, benzer şekilde infertilite kavramına yeterince yer verilmediği, yer verilen kitaplarda ise kadın ve erkek arasında eşitsiz bir anlayışla yaklaşıldığı görülmektedir. Araştırmada bebek beslenmesinin emzirmeden daha çok biberonla betimlendiği ve resimli çocuk kitaplarında babanın çok az betimlenmediği de saptanmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda; resimli çocuk kitaplarında gebelerin farklı etnisitede ve farklı yaşam koşullarında (kır, köy vb.) betimlenmesi, kendi kültürümüzü dikkate alan resimli çocuk kitaplarının oluşturulması, gebeliğin başlangıcını cinsellikle başlatan, biyolojik olarak doğru bilgi temellerine dayanan, cinsiyet ayrımından uzak, çocuğun anlayacağı bir dilde gebeliği ve doğumu anlatan resimli çocuk kitaplarının oluşturulması, ayrıca bu kitaplarda infertilite, emzirme ve baba kavramlarına daha fazla yer verilmesi önerilmektedir. Resimli çocuk kitaplarında gebelik ve doğum kavramlarının betimlenmesinde, çalışmaların multidisipliner (çocuk gelişimci, psikolog, hemşire, pediatri hemşiresi, çocuk edebiyatı uzmanı, okul öncesi alan uzmanı ve öğretmeni) olarak yürütülmesi bu biçimde yanlış ya da eksik betimlemelerin önüne geçilmesini sağlayabilir. Bununla birlikte

hemşirelerin eğitimlerinde gebelik, doğum, çocuk sağlığı, çocuk gelişimi, çocuğun kişilik gelişimi gibi konuların yer aldığı düşünüldüğünde çocuk edebiyatında özel konular arasında yer verilen cinsellik, gebelik ve doğum gibi içeriklerin hazırlanmasında yayınevlerinin hemşirelerin görüşlerini almaları ve hemşirelerin yazar, çizer olma gibi görevlerde yer almaları önerilmektedir. Bunlara ek olarak araştırmacıların diğer medya araçlarında (televizyon, gazete, dergi, film) gebelik ve doğuma ilişkin kavramları ve kavramlara nasıl yer verildiğine yönelik farklı araştırma yapmaları önerilmektedir.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Finansal Destek: Çalışma için finansal destek alınmamıştır.

KAYNAKLAR

- Adams, M., Walker, C., & O'Connell, P. (2011). Invisible or involved fathers? A content analysis of representations of parenting in young children's picturebooks in the UK. *Sex roles*, 65(3-4), 259-270. <https://doi.org/10.1007/s11199-011-0011-8>
- Aslan, C. (2013 Şubat). Çocuk edebiyatı yapıtlarının temel işlevleri. *Eğitimci Öğretmen Dergisi*, 17, 6-9.
- Aslan, C. (2014). Türkiye'de çocuk ve gençlik edebiyatında duyarlı konuların (sensitive issues) ele alınışı üzerine eleştirel bir yaklaşım. *Eleştirel Pedagoji*, 6 (32), 51-56.
- Aslan, C. (2006, Ekim). Yazımsal nitelikli çocuk kitaplarının çocuğun gelişim sürecindeki yeri, Sedat S. (ed.), 2. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu* içinde (s. 189-200). Ankara Üniversitesi.
- Altshuler, A. (1995). Breastfeeding in children's books: reflecting and shaping our values. *Journal of Human Lactation*, 11(4), 293-305. <https://doi.org/10.1177/089033449501100417>
- Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursingPlus Open*, 2, 8-14. <https://doi.org/10.1016/j.npls.2016.01.001>
- Bowen, D. N., & Schutt, M. (2007). Addressing sensitive issues through picture books. *Curriculum and Instruction Faculty and Staff Scholarship*. https://encompass.eku.edu/ci_fsresearch/16.
- Carty, E. (2017). Birth & It's meanings: representations of birth in art. B.Murray-Davis, E. K. Hutton, E. Carty, K.Kaufman, and M.Butler, (Ed.).*Comprehensive Midwifery: The role of the midwife in health care practice, education, and research*. The e-Book Foundry @ McMaster University. ISBN 978-1-927565-15-5.
- Coşar, F. (2012). Lamaze felsefesine dayalı doğuma hazırlık eğitiminin doğum algısı ve doğuma uyum sürecine etkisi. Fatma Coşar, Nurdan Demirci. S.D.Ü Sağlık Enstitüsü Dergisi, 3(1).
- Deniz, Ü., & Gözütok, A. (2017). Okul öncesi dönem çocuk kitaplarının cinsel gelişim ve cinsel eğitim açısından incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 10(49), 424-431. ISSN: 1307-9581.
- Elo, S., & Kyngas, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107-115. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>
- Epstein, B. J. (2017). Breast versus bottle: the feeding of babies in English and Swedish picturebooks. *Barnboken tidskrift för barn litteratur for skning/Journal of Children's Literature Research*, 40. <https://doi.org/10.14811/clr.v40i0.269>
- Kahraman, P.B. & Özdemir, H. (2019). Resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmesi, *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(27), 64-85. <https://doi.org/10.29329/mjer.2019.185.4>

- JOWHEN Journal of Women's Health Nursing Volume 7 Number:1, 2021/KASHED Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi Cilt:7 (1),2021 1-22
- Kangal, S. B., Karaaslan, A., & Arslan, S. (2018). Okul öncesi dönem resimli çocuk kitaplarında yer alan baba figürünün incelenmesi. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi (ÇEDAR)*, 2(2), 18-31. <https://dergipark.org.tr/pub/chedar/issue/42042/480502>
- Kapısız, Ö. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin doğum algısı. *DÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 7(3), 156-160. <https://dergipark.org.tr/pub/duzcesbed/issue/31504/320036>
- Kaynak, D., & Aktaş, E. (2017). Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri. *Ekev Akademi Dergisi*, 21(72), 67-85. ISSN: 1301-6229 / 2148-0710
- Klein, N. (1977). Growing up human: The case for sexuality in children's books. *Children's Literature in Education*, 8(2), 80-84. <https://doi.org/10.1007/BF01142752>
- Koss, M. D. (2015). Diversity in contemporary picturebooks: A content analysis. *Journal of Children's Literature*, 41(1), 32-42. Children's Literature Assembly ISSN: 1521-7779
- Kramer MS., & Kakuma R. (2012). Optimal duration of exclusive breastfeeding. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, Issue 8. Art. No: CD003517. <https://doi.org/10.1002/14651858.CD003517.pub2>.
- Liang, J.Y., & Bowcher, W. L. (2019). Legitimizing sex education through children's picture books in China. *Sex Education*, 19(3), 329-345. <https://doi.org/10.1080/14681811.2018.1530104>
- Liang, J. Y., O'Halloran, K., & Tan, S. (2016). Where do i come from? Metaphors in sex education picture books for young children in China. *Metaphor and Symbol*, 31(3), 179-193. <https://doi.org/10.1080/10926488.2016.1187039>
- Liang, J.Y, Tan, S., & O'Halloran, K. (2017). Representing sexuality and morality in sex education picture books in contemporary China. *Social Semiotics*, 27(1), 107-126. <https://doi.org/10.1080/10350330.2016.1161117>
- Lunceford, B. L. (2016). Mommy and daddy were married, and other creation myths in children's books about sex. J. Saunders (Ed.) *The Rhetorical Power of Children's Literature* içinde (s. 55-76) London: Lexington Books
- Moore, L. J. (2003). 'Billy, the Sad Sperm with No Tail': Representations of sperm in children's books. *Sexualities*, 6(3-4), 277-300. <https://doi.org/10.1177/136346070363002>
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (2nd Edition). California: SAGE Publications.
- Serçekuş, P. (2011). Doğum korkusuna müdahale: Hypnobirthing. *TAF Prev Med Bull*, 10(2), 239-242.
- Sever, S. (2012). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları
- Šubrtová, M. (2010). The Depiction of conception and birth in children's literature. *School and Health: Health Education: Contexts and Inspiration*, (141-148) ISBN 978-80-210-5259-8. http://www.ped.muni.cz/z21/knihy/2010/26/26/texty/contexts_eng.pdf
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- World Health Organization. Maternal and Child Health Unit, World Health Organization. Nutrition Unit & United Nations Children's Fund (UNICEF). (1990). Breastfeeding in the 1990's : review and implications for a global strategy, based on the technical meeting, Geneva, 25-28 June 1990 / cosponsored by USAID and SIDA. World Health Organization. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/61550>